

JOSEPH E. STIGLITZ

IMF'in Amerika sorunu

Eğer IMF tarafsız olacaksa Amerika'nın tarım politikalarını veya Çin'in döviz kuru politikalarını eleştirebilecek mi? Bir ülkenin ticari dengesizliklerinin saptırılmış politikaların mı yoksa içinde bulunduğu şartların doğal bir getirisinin mi sonucu olduğunu tespit etmek zor bir görev

Bu bahar yapılan Uluslararası Para Fonu (IMF) toplantısında yetkililerin, küresel kararsızlıkları önemli ölçüde besleyen ticari dengesizliklerin izlenmesi için yeni bir emir vermeleri, bir keşif gibi övgü aldı. Yeni görev, hem küresel ekonominin sağlığı hem de IMF'in kendi yasal kimliği açısından can alıcı öneme sahip. Fakat sermaye bu işin üstesinden gelebilecek mi?

Burada küresel mali sistem açısından açıkça tuhaf bir şey göze çarpıyor; dünyanın en zengin ülkesi Amerika, sürekli iyi yönetim ve mali sorumluluk prensipleri konusunda dersler verdiği halde kendisinden daha yoksul ülkelerden günde 2 milyar doların üzerinde borç alıyor. Böylece IMF'ye ayrılan ve küresel mali istikrarla desteklenen ödenekler yüksek kalıyor. Eğer diğer ülkeler, sonunda giderek daha da borçlanan ABD karşısında güven kaybederlerse dünya mali piyasalarındaki potansiyel kargaşa şiddetini artıracaktır.

IMF'nin üstlendiği aşılması zor bir görev. Bu elbette, ikili dengesizliklere değil küresel dengesizliklere odaklanan sermaye için önemli olacak. Çoklu ticari ilişkilerde ikili ticari açıklar sıklıkla diğer ülkelerle olan ikili üretim fazlalarıyla dengelenir. Çin, Ortadoğu'dan petrol isteyebilir, fakat çok büyük zenginliklerin çok az elde toplandığı Ortadoğu'nun sakinleri Çin'in seri üretim malları yerine Gucci çantalarıyla ilgilenebilirler. Böylece Çin'in Ortadoğu'yla arasında bir ticari açık ve ABD ile ticari fazlası oluşabilir, fakat yine de bu ikili dengeler Çin'in küresel dengesizliklere kapsamlı yardımları hakkında hiçbir şeye işaret etmez.

ABD, IMF'nin rolünü genişlettiği için sevinçli, çünkü bunun Çin üzerindeki baskıyı artıracağını düşünüyor. Ama Amerika'nın neşesinin hiçbir öngörüsü yok. Eğer çoklu ticari dengesizliklere bakarsak Amerika'nın diğer ülkelerden çok üst seviyelerde olduğunu görürüz. 2005 yılında Avrupa, Japonya ve Çin'in toplam üretim fazlası 325 milyar dolar iken Amerika'nın ticaret açığı 805 milyar dolardı. Bu şekilde ticari dengesizliklere odaklanırsak, küresel dengesizliğin temeli görülebilir: Amerika.

Ticari dengesizliklerin hesaplanması için kimin suç-

lanacağını ve ne yapılması gerektiğini bulma görevi hem ekonomiyi hem de siyaseti içine alıyor. Örnegin Ticari dengesizlikler, ne kadar tasarruf edileceği ve neyin ne kadar tüketileceği konusundaki kararların bir sonucu olmakla birlikte, aynı zamanda, devlet tasarruflarının ve açıklarının miktarını belirleyen ne kadar vergilendirme yapılacağı ve harcanacağı kararı, yatırım düzenlemeleri, döviz kuru politikaları vs. gibi devlet kararlarının da bir sonucudur ve bu kararların tümü birbirine bağlıdır.

Örneğin Amerika'nın büyük tarımsal sübvansiyonları, ileride daha büyük ticari açıklara dönüşen mali açıklarının azaltılmasına yardım ediyor. Fakat tarımsal sübvansiyonlar, Çin ve diğer gelişen ülkeler için de önem taşıyor. Çin eğer kendi parasını değerlendirmeye kalksaydı çiftçiler kötünün de kötüsü hale gelecekti, bununla birlikte serbest piyasanın hâkim olduğu bir dünyadayız ve ABD'nin tarım sübvansiyonları küresel tarımsal fiyatları düşürüyor böylelikle Çinli çiftçiler için de düşük fiyatlar getiriyor. ABD şirketleşmiş zengin çiftliklere cömertçe davranmayı sürdürerek fakir ülkelere zarar vermeyi hedeflememiş olabilir fakat bu tahmin edilebilir bir sonuç.

Bu durum Çinli politika yapıcıları için bir ikilem yaratıyor. Çiftçilerini sübvansiyonla desteklemek para akışının eğitim, sağlık ve acilen ihtiyaç duyulan devlet projelerinden sapmasına neden oluyor. Bunun yanında Çin olabileceğin biraz daha altında bir döviz kuru uygulamayı deneyebilir. Peki, eğer IMF tarafsız olacaksa Amerika'nın tarım politikalarını veya Çin'in döviz kuru politikalarını eleştirebilecek mi?

Bir ülkenin ticari dengesizliklerinin saptırılmış politikaların mı yoksa içinde bulunduğu şartların doğal bir getirisinin mi sonucu olduğunu tespit etmek zor bir görev. Bir ülkenin ticari açığı, o ülkenin yurtiçi yatırım ve tasarruf miktarı arasındaki farka eşittir ve gelişen ülkeler genellikle yapabilecekleri kadar tasarruf yapmaya yönlendirilirler. Çin nüfusunun bunun gibi tavsiyelere gösterdiği tepkiden açıkça daha fazlası var. Daha kuvvetli güvenlik ağı programları ileride tasarruf tedbirlerine duyulan ihtiyacı azaltabilir, fakat bu gibi reformlar bir gecede başarıya ulaşamazlar. Yatırımın yüksek olmasına rağmen yatırım büyümesinin uzak bir beklenti olması riski parayı kaçırıyor, bu nedenle Çin'in ticari dengesizliklerini azaltmak başarılması zor bir iş gibi görünüyor.

Bunların dışında Çin'in döviz kurundaki bir değişiklik Amerika'nın çoklu ticaret açığında çok küçük bir değişime neden olacaktır. Amerikalılar basitçe Çin tekstilinden Bangladeş'in ithal mallarına yönelebilirler. Çin'in döviz kurunda nasıl bir değişiklikle ABD'de hem tasarrufa hem de yatırıma kayda değer bir etki yapılabileceği ve böylelikle bunun küresel dengesizlikleri nasıl iyileştireceğini bulmak zor görünüyor.

ABD ticari açıklarının ana küresel dengesizlik olması nedeniyle dikkatler ABD'nin ulusal tasarrufunun nasıl artırılacağı sorusuna odaklanmalıdır. Öyle ki ABD hükümetleri on yıllar boyunca bu sorunun cevabını bulabilmek için çabaladı ve ben Başkan Clinton'ın Ekonomik Danışma Kurulu'nda başkanlık yaparken de bu soru sıklıkla tartışıldı. Vergilendirme tercihlerinin biraz daha özel tasarruf getirebileceği gerçeğinin yanında, vergi gelirlerindeki kayıplar kazançları telafi etmekten çok aslında öylece ulusal tasarrufu azaltacaktır. Biz tek bir çözüm bulduk, o da mali açıkları azaltmak.

Kısaca ABD, hem ticari dengesizliklerin hem de hızla benimsenerek bu dengesizliklere hitap edecek politikaların sorumluluğunu üzerinde taşıyor. Böylelikle IMF'nin küresel dengesizliklerin hesaplanması görevine tepkisi, hırpalanmış politik yasallığını test etmiş olacak. Bu bahar yapılan IMF toplantısında sermaye kendine ulusallığa aldırmayarak erdemli bir şekilde bir başkan seçme konusunda başarısız oldu ve oy verme haklarının kesin bir yasal temele dayanmasını sağlayamadı. Örneğin genç piyasa ülkeleri hâlâ yeterince temsil edilemiyor.

Eğer IMF'nin küresel dengesizlikler analizi dengeli olmazsa ve IMF, ABD'yi bu durumun baş sanığı olarak tanımlamazsa ve eğer, dikkatini Amerika'nın mali açıklarının azaltılması ihtiyacına yönlendirmezse, bu yolda Amerika'nın fazla ve kaçınılmaz harcamalarına yüksek vergilendirme yoluna gidilmeli, sermayenin ilgisi yirmi birinci yüzyılda kaçınılmaz olarak azalacak.

ABD ticari açıklarının ana **küresel** dengesizlik olması nedeniyle **dikkatler** ABD'nin ulusal **tasarrufunun** nasıl artırılacağı **sorusuna** odaklanmalıdır

Copyright: PROJECT SYNDICATE
www.project-syndicate.org
Çeviren: Mehmet Erdem Fidangül